

Achtergrond Mens en dier

‘Als politici willen dat we samenleven met de wolf, moeten de vergoedingen voor omheiningen en schade omhoog’

Bart Smeets bij zijn wolfwerende omheining. 'Als politici willen dat we samenleven met de wolf, moeten de vergoedingen voor omheiningen en schade omhoog', zegt de lokale rundveehouder. Beeld Eric de Mildt

De wolf veroverd ons land, maar niet alle harten. In het Limburgse wolventerritorium blijven dood vee en confrontaties met de wolf de gemoederen beroeren. ‘Het ging nóg niet mis, maar wat als hier straks nog meer wolven zitten?’

DIETER DE CLEENE 2 februari 2023, 03:00

“10.000 volt zit erop, voel maar eens”, lacht Bart Smeets. Met enige trots toont de rundveehouder de wolfwerende omheining rond zijn weiland in Oudsbergen, pal in het Limburgse wolventerritorium. Een combinatie van prikkeldraad en stroomdraad, “zo strak gespannen dat je er gitaar op kunt spelen”.

Vorige zomer viel een drachtige koe van Smeets ten prooi aan de wolf. Een buurman belde hem 's nachts uit bed. “Het beest heeft tweeënhalve uur liggen brullen”, zegt Smeets, wijzend naar de

plek waar hij de zieltogende koe aantrof. “De wolven hadden het rund bij de lies gegrepen, het tegen de grond gewerkt en vervolgens de hele achterkant uitgevreten.”

Onlangs verzamelden zo’n 800 mensen op Smeets’ boerderij, om met een protestmars hun ongerustheid te uiten over de aanwezigheid van de wolf. Hoeveel wolven er momenteel in Limburg leven is niet bekend. Tot voor kort bestond de roedel uit dertien dieren, ouderpaar Noëlla en August, en elf welpen uit twee opeenvolgende nesten. Daarvan is één welp gestorven en zijn er wellicht al enkele uitgezworven.

Volgens experts kunnen er op termijn nog dieren bij komen, want de Limburgse wolvenroedel bestrijkt nu een wel erg groot territorium van zo’n 500 vierkante kilometer. Daarin is eigenlijk plaats voor nog een roedel. In Wallonië zou plaats zijn voor vijftien à twintig roedels.

WOLFWERENDE OMHEINING

Enthousiast worden ze daar in het hart van het Vlaamse wolvenleefgebied niet van. “Dat beest hoort hier niet thuis”, vindt Smeets. “Onze voorouders hebben gevierd dat de laatste wolf geschoten was. En nu moeten wij blij zijn dat die vuiligheid terug is? Die *snullen* in Brussel, die nog nooit een koe van dichtbij hebben gezien, snappen er niks van.”

Voorals veehouders en mensen die als hobby dieren houden, maken zich zorgen. “Schapen, pony’s, runderen, het gaat er allemaal aan”, verzucht Smeets. Sinds de soort in 2018 haar herintrede deed in Vlaanderen, doodden wolven 452 dieren, goed voor 109.000 euro aan uitgekeerde schadevergoedingen. Het gaat vooral om schapen, maar occasioneel ook een pony, alpaca of koe. Bij vijftien schadegevallen sinds half november moet DNA-onderzoek nog uitwijzen of er echt een wolf aan het werk was.

Experts wijzen erop dat ‘onze’ wolven voornamelijk ree, haas en everzwijn op het menu hebben staan, en zich niet abnormaal vaak vergrijpen aan vee. Het aantal jaarlijks gedode landbouwdieren is volgens wolvenexpert Joachim Mergeay (Instituut voor Natuur en Bosonderzoek) met 13,6 stuks per wolf vergelijkbaar met dat in Frankrijk (14,4) en Nederland (13,9) en niet veel hoger dan het Europese gemiddelde (9,6).

Onlangs werd in het Limburgse Oudsbergen een protestmars georganiseerd tegen de aanwezigheid van de wolf in de streek. Beeld Karolien Coenen

De Vlaamse overheid biedt subsidies en ondersteuning aan om omheiningen met stroomdraad wolfwerend te maken. Maar niet iedereen is ervan overtuigd dat dat volstaat. Eerder deze maand verloor een schapenhouder in Houthalen-Helchteren nog vijf schapen, hoewel die volgens de boer achter een wolfwerende omheining stonden. Ook in Nederland doken recentelijk berichten op over wolven die ondanks een wolfwerende omheining toch zouden hebben toegeslagen. “Die omheiningen werken niet”, zegt Bart Kelchtermans, organisator van de recente protestmars. Volgens Diemer Vercayie, die met zijn Wolf Fencing Team boeren helpt hun omheiningen wolfwerend te maken, is het probleem dat omheiningen vaak niet volgens de regels van de kunst zijn opgetrokken. “Alle tot dusver in Vlaanderen gesneuvelde dieren stonden in weides die niet of slecht beveiligd waren”, zegt Vercayie. “Omgekeerd is er nog geen enkel dier gepakt in een weide die écht *wolfproof* was.”

Om de wolf buiten te houden, moet een omheining minstens 1,2 meter hoog zijn, moet er minstens een spanning van 4.500 volt op zitten en mag de onderste stroomdraad op maximaal 20 centimeter hoogte hangen. Bij de recent getroffen schapenhouder in Houthalen-Helchteren leerde nadere inspectie door het Wolf Fencing Team dat de stroomdraad te hoog hing en niet strak genoeg gespannen was, waardoor een wolf er vermoedelijk toch onderdoor kon.

Dat het zo nauw steekt, leidt soms tot frustratie. “De experts vinden altijd wel een uitleg om te kunnen volhouden dat hun aanpak werkt”, zegt een veehouder die liever niet met zijn naam in de krant wil.

Vercayie begrijpt die verzuchting, maar legt uit waarom het wel degelijk in de details zit. Een wolf die onder een hek door probeert te komen, krijgt bij een lage en voldoende strak gespannen draad een stroomstoot op de neus en springt in een schrikreactie achteruit. Hangt de draad te hoog en te slap, dan kan hij in de nek belanden. De wolf is daar beter beschermd door zijn dikke vacht en springt in een reflex dan niet achteruit maar vooruit, de wei in.

Bovendien is een omheining maar zo goed als de zwakste schakel. “In een gevangenis mag er ook nergens een deur openstaan”, zegt Vercayie. “Wolven draven een omheining af en gaan op zoek naar de zwakste plek.”

Honderd procent garantie geeft een wolfwerende omheining niet. “Maar het verkleint het risico wel enorm”, zegt Vercayie. “Er kan altijd een dier zijn dat zich erin bekwaamt om erdoor te geraken. Vergelijk het met hoogspringen: er zijn mensen die over twee meter kunnen springen, maar de meesten kunnen dat niet.”

De Limburgse wolvenroedel bestrijkt nu een territorium van zo'n 500 vierkante kilometer. Daarin is eigenlijk plaats voor nog een roedel. In Wallonië zou plaats zijn voor vijftien à twintig roedels . Beeld Getty Images

Smeets had sinds de installatie van zijn wolfwerende omheining geen problemen meer. Maar onverdeeld gelukkig is hij er niet mee. De Vlaamse overheid vergoedt de materialen, tot maximaal 4,8 euro per meter, maar niet het werk dat in de constructie en het onderhoud kruipt. “Bij mooi weer moet je geregeld onder de draad maaien om te vermijden dat er via planten stroom weglekt”, verzucht Smeets. “U werkt toch ook niet gratis? Ook de schadevergoeding voor een gedood dier dekt niet de volledige waarde. Als politici willen dat we samenleven met de wolf, moeten de vergoedingen omhoog.”

OOG IN OOG MET DE WOLF

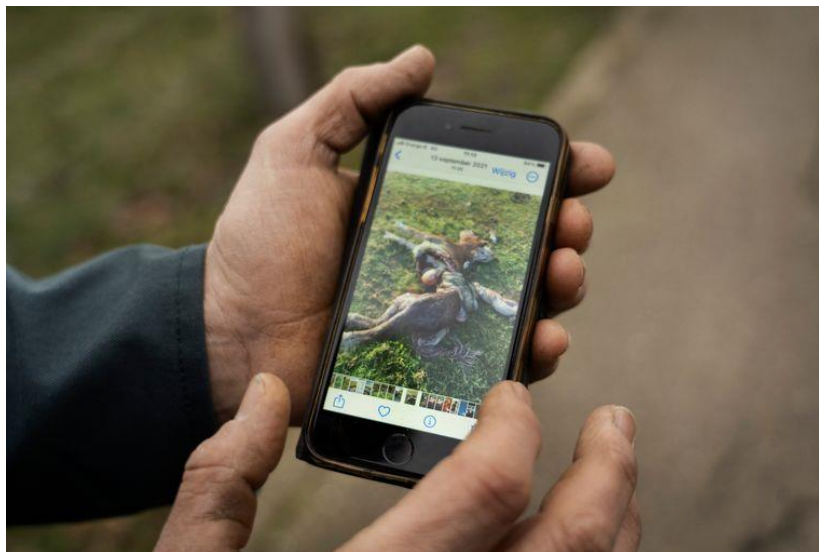
De inwoners van het wolventerritorium vrezen niet alleen voor hun dieren, maar ook voor zichzelf. “De wolf is helemaal niet zo schuw als wordt beweerd”, zegt Kelchtermans. “Mensen staan hier zowel ’s nachts als overdag geregeld oog in oog met een wolf en durven niet meer te gaan wandelen.”

Het overkwam ook Smeets. “Toen ik naar een van mijn weides fietste, kwam een wolf, uit de mais, midden op de veldweg staan”, vertelt hij. “Dat dier liep niet weg, maar is mij terwijl ik achteruit stapte zelfs een stukje gevolgd. Mijn moeder durft sindsdien niet meer rond te lopen op ons eigen land. Dat is toch erg?”

De wolf veroorzaakte ook al een paar keer opschudding door op te duiken in een tuin. Maar wanneer een wolvenroedel in een van de dichtstbevolkte gebieden van Europa leeft, versnipperd door lintbebouwing, kan het niet anders dan dat de dieren geregeld de bewoonde wereld doorkruisen, merkt Mergeay op. “Dat neemt niet weg dat de wolf in wezen bang is voor de mens”, zegt Mergeay. “Je kan zelfs een nest leegroven zonder dat de ouders je aanvallen.” Dat impliceert niet dat de dieren er bij elke aanblik van een mens met de staart tussen de benen vandoor gaan. “Soms zijn jonge dieren nieuwsgierig”, zegt Mergeay. “En die beesten maken telkens een afweging. Zij willen van punt A naar punt B, en dat lukt niet als je voortdurend pijlsnel moet vluchten. Maar niets wijst erop dat de dieren brutaler worden als ze langer in de buurt van mensen leven.”

Sommige dieren zijn wel erg vrijpostig, zoals de Nederlandse wolf die op de Hoge Veluwe even achter een fietser aanholde. Het is niet uitgesloten dat die probleemwolf wanneer hij op zoek gaat naar een eigen territorium onze richting uitkomt. “Het gaat het hier vermoedelijk om een dier dat is gevoederd en zo gewend is geraakt aan mensen, en dat is wel degelijk een probleem”, zegt Mergeay, die samen met internationale wolvenexperts al adviseerde het dier af te schieten. “We mogen geen risico nemen, maar de Nederlandse bevoegde overheden weigeren vooralsnog hun verantwoordelijkheid te nemen.”

Mergeay wijst op de statistieken. De teller van het aantal dodelijke incidenten met wolven in de Europese Unie staat de laatste twintig jaar op nul. “Het is veiliger in een bos met wolven dan in een wei met koeien, die wél al mensen hebben gedood”, aldus Mergeay.

Sinds de soort in 2018 haar herintrede deed in Vlaanderen, doodden wolven 452 dieren, goed voor 109.000 euro aan uitgekeerde schadevergoedingen. Het gaat vooral om schapen, maar occasioneel ook een pony, alpaca of koe. Beeld Eric de Mildt

Dat kan de burens van de wolf slechts matig geruststellen. “Het is nóg niet misgegaan”, zegt Smeets. “Maar wie kan garanderen dat dat zo zal blijven? Wat als hier straks nog meer wolven zitten?”

Hoewel er in Vlaanderen weliswaar nog een roedel bij kan, en we geregeld ook zwervende dieren op zoek naar een nieuwe stek over de vloer zullen krijgen, hoeven we volgens

wolvenxperts geen ‘wolvenplaag’ te vrezen, simpelweg omdat een roedel andere wolven uit zijn territorium verjaagt.

Hoe moet het verder? Volgens Marco Goossens (cd&v), burgemeester van Oudsbergen, kalft het draagvlak voor de wolf af omdat de Vlaamse overheid tekortschiet in haar communicatie. “Dat moet ik tegenspreken”, zegt Jeroen Denaeghel, woordvoerder van het Agentschap Natuur en Bos, die erop wijst dat er sinds de komst van de wolf vol op communicatie is ingezet, op sociale media, met folders, een wolvenwebpagina, een expo, sensibiliseringscampagnes op televisie en geregeld overleg met burgemeesters en betrokkenen in het risicogebied. “Het lijkt mij dus niet dat we te weinig communiceren”, zegt Denaeghel.

Beeld Karolien Coenen

Het is maar de vraag of cijfers en informatie over wolvenbiologie zullen volstaan om de weerstand te overwinnen. Volgens milieufilosoof Martin Drenthen (Radboud Universiteit), gespecialiseerd in de relatie tussen mens en natuur, staat de wolf symbool voor een groter kwaad. De wolf symboliseert de wildernis, die doordringt in het cultuurlandschap waar de mens gewoon is het voor het zeggen te hebben. Voor veel landbouwers, die al worstelen met lage prijzen, stikstof- en mestproblematiek, is de wolf de druppel.

“De wolf tast de autonomie van mensen aan en dwingt hen hun leven te veranderen”, zegt Drenthen, die vaststelt dat de wolf als bron van ergernis vaak in één adem wordt genoemd met vluchtelingen en politici. De wolf bedreigt niet alleen de dieren van plattelandsbewoners maar ook hun identiteit. “Dat maakt het voor veel mensen op het platteland moeilijk om zich pragmatisch op te stellen en te aanvaarden dat de wolf erbij hoort”, zegt Drenthen.

Toch is dat volgens de milieufilosoof de enige oplossing. Er is nu eenmaal democratisch beslist dat we de biodiversiteit willen herstellen, en de wolf geniet Europese bescherming.

BEJAGEN

Volgens sommige tegenstanders is de wolf te goed beschermd en moet het, nu er steeds meer wolven zijn, makkelijker worden om de dieren te beheren - lees: te bejagen. Een vraag waar de Europese Commissie vooralsnog niet op ingaat, omdat de huidige regelgeving al toelaat om probleemwolven die een gevaar voor mensen vormen of herhaaldelijk door wolfwerende omheiningen breken, te liquideren. Anderen willen de dieren vangen en elders weer uitzetten. Heilloze wegen, weet Mergeay. Populaties verstoren kan ertoe leiden dat dieren meer gaan zwerven en net vaker opteren voor een makkelijke hap in de vorm van een slecht afgeschermd schaap. En waar een wolf verdwijnt, pikt een soortgenoot binnen de kortste keren een geschikt territorium in.

Waarom moeten we überhaupt blij zijn met de terugkeer van de wolf? Als toppredatoren hebben ze positieve effecten op ecosystemen, door bijvoorbeeld de populaties prooidieren onder controle en gezond te houden. “Als is dat effect in Vlaanderen door het gering aantal wolven beperkt”, zegt Mergeay. Los daarvan vinden heel wat mensen vinden het idee dat er weer wolven zijn en dat ze er misschien een zouden kunnen zien waardevol.

“Opnieuw leren samenleven met de wolf is niet altijd makkelijk, en niet iedereen hoeft daar blij van te worden”, zegt Mergeay. “Maar de natuur is geen menukaart waaruit je kan kiezen wat je wel en niet wil.” Een goede wolfwerende omheining is volgens de bioloog de beste manier om dat samenleven in goede banen te leiden. “Als iedereen zegt ‘niet in mijn achtertuin’, dan zullen wolven snel weer uitgeroeid zijn in Europa en dat kan niet de bedoeling zijn.”